

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראל זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֵמְדָּה יָמִים HEMDAT YAMIM

פְּרִשְׁת הַשָּׁבוּעַ ויקרא תש"ף

איך מועלים, ח"ו, בד' או איך מכחשים בפיקדון?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא וּמַעֲלָה מֵעַל בִּיקוּק וְכַחַשׁ בְּעֲמִיתוֹ בְּפִקְדוֹן או כְּתִשּׁוּמַת יָד או כְּגִזְל או עֲשָׂק אֶת עַמִּיתוֹ (ויקרא ה' כא).

כך נפתחת הפרשיה הסוגרת את פרשת ויקרא. כמעט כל ספר ויקרא, כולל הפרשה הפותחת אותו, עוסקים בעבודת הכהנים במשכן ומחוצה לו. תחום זה מכונה - בין אדם למקום.

לעומת זאת, הפסוקים שציטטנו ואלה שבאים אחריהם עוסקים בתחום של - בן אדם לחברו. הדברים אומרים דרשני! נציע פירוש על דרך הפשט:

נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא וּמַעֲלָה מֵעַל בִּיקוּק! קשה מאוד איך, ח"ו, מועלים בד'?

התשובה הפשוטה היא: על ידי שליחת יד בממון של אחרים. כגון: וְכַחַשׁ בְּעֲמִיתוֹ בְּפִקְדוֹן. כלומר, אדם שקיבל כסף או חפץ כפיקדון ומכחיש הקבלה כדי לא להחזירו לבעליו. או כְּתִשּׁוּמַת יָד. פירש רש"י: "ששם בידו ממון להתעסק או במלוה".

כלומר, אדם שקיבל מחברו סכום כסף כדי להשקיעו עבורו, או שקיבל את הסכום כהלוואה ואח"כ מתחמק מלהחזירו. או כְּגִזְל, כפשוטו. או עֲשָׂק אֶת עַמִּיתוֹ, פירש רש"י: "או עשק - הוא שכר שכיר, כלומר מעסיק שאיננו משלם את שכרו של העובד או איננו משלם לו את זכויותיו על פי חוק.

המסקנה היא שמי שפוגע כלכלית באחר, חוטא כלפי הקב"ה, בנוסף על העוול החברתי שגרם. נציע עתה פירוש מקביל על דרך הדרש:

האדם הגשמי הוא בעל נפש, כמו כל בעלי החיים. מה שמייחד אותו הוא הנשמה, שהיא "חלק אלוה-ממעל".

האדם מקבל את הנשמה כפיקדון, ולאחר מאה ועשרים הוא מחזירה לבוראו. כמו כל שומר, הוא חייב לשמור על הפיקדון, קל וחומר כשמדובר על מי שקיבל בהשאלה את הפיקדון והוא רשאי להשתמש בו. השואל איננו נפטר אפילו בטענת אונס.

כלומר, שואל חייב בתשלומים גם אם הנזק היה שלא באשמתו. כל שימוש בפיקדון שלא כדרכו מחייב את השואל בתשלום (הוא פטור רק ב"מתה מחמת מלאכה"). לכן, **נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא וּמַעֲלָה מֵעַל בִּיקוּק**, יתפרש על אדם בעל נפש, שפגע בנשמתו, שהיא "חלק אלוה-ממעל". כיצד עשה זאת? התשובה מצויה בהמשך הפסוק: וְכַחַשׁ בְּעֲמִיתוֹ בְּפִקְדוֹן או כְּתִשּׁוּמַת יָד או כְּגִזְל או עֲשָׂק

אֶת עַמִּיתוֹ. המסקנה היא, שמי שפוגע כלכלית באחר פוגע ישירות ח"ו בקב"ה, בנשמה האל-הית שלו. ממילא, גם כל הדברים הטובים שיעשה במצוות שבין אדם למקום, יהיו בעלי ערך הרבה יותר קטן.

מגפת הקורונה, שפוגעת באנושות בכלל ובעם ישראל בפרט (בימים אלה שכרגיל אנו מתכוננים בהם לפסח), קוראת לנו לחשבון נפש. כל אחד מאתנו צריך להתכנס לתוך ביתו, ולהיפרד בחלק מן המקרים גם מבני משפחה קרובים ביותר, כמו ילדים ונכדים. במצב מיוחד זה של התבוננות פנימה, יש לחפש את החמץ בחורים ובסדקים, בתוך הנפש פנימה, במקומות העמוקים ביותר, במרומי גובהה של הנשמה. צריך לעבור תהליך של שחרור מהאגו הפרטי - האני - השאור שגורם לניפוחו.

האנוכיות, שמשמעותה אני במרכז, ולכן זה מגיע לי, היא הגורמת לרשימת החולאים המופיע בפסוק אותו אנחנו מנסים ללמוד. המטרה היא למצוא את האפיקומן ולהוציא (אפיקו) דווקא את המן, שהוא האוכל שהחליף את המצות נטולות השאור, שהחמיץ. אז נוכל לשיר שירה חדשה על גאולתנו ועל פדות נפשנו.

הדברים רמוזים גם בלשון הכתוב המגדיר את יציאת מצרים, וז"ל הכתוב: **...אֲנִי יְקוּק: וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֵת עַל הַפְּתִים אֲשֶׁר אֶתֶם שֵׁם וְרֵאִיתִי אֶת הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא יְהִיָּה כֶּכֶם נִגְף לְמִשְׁחִית בְּהַפְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם (שם י"ב - יג).**

הבה נתאחד כולנו, נשים את צרכי הכלל לפני צרכי הפרט, ונזכה להתקיימותה גם של ברכה זו בקרוב.

לע"נ ר' אליהו כרמל ז"ל נלביע ח' באייר תשע"ו	לע"נ הרב ישראל רוזן זצ"ל נלביע י"ג בחשוון תשע"ח	לע"נ תמר ליכטנשטט האהובה יהי זכרה ברוך	לע"נ ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד ז"ל (שרה - נלביע ט"ז בטבת תש"ף)	לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל נלביע ט' בכסלו תשס"ט
לע"נ הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י' באייר תשע"א	לע"נ הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע ט' בתשרי תשע"ו	לע"נ מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלביע י' בתמוז תשע"ד	לע"נ גב' אסתר שמש ע"ה נלביע כ' באב תשע"ז	לע"נ מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י"ז בסיוון תשע"ד
לע"נ גיטה ואברהם קליין ז"ל, (אברהם - נלביע בלי"ג בעומר תשע"ט) לע"נ הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלביע כ"א באדר א' תשע"ד לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

Eretz Hemdah

2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל.

פיצויים לחזן שפוטר ממשרתו

'ארץ חמדה-גזית' ירושלים / כסלו תשע"ה / תיק מס' 73114

דיינים: הרב יוסף כרמל, הרב דניאל מן, הרב סיני לוי

המקרה בקצרה: התובע שימש כחזן במהלך כמה שנים בבית הכנסת של העמותה הנתבעת. בשנת 2012 הפסיק לשמש כחזן על פי דרישת חברי ועד העמותה, הוא תובע פיצויים שונים על הפסקת עבודתו. בין הצדדים התנהלו הליכים בבתי דין קודמים, הצדדים הגיעו להסכמות בפני בית המשפט כי הבוררות בבית הדין תתקיים על הסכסוך הכספי בין הצדדים תחת ההנחה כי לא התקיימו ביניהם יחסי עובד מעביד.

לטענת התובע הוא מונה להיות חזן בשנת 2002, והיה חזן עד לשנת 2012, משנת 2007 הוא קיבל שכר של 18,000 ₪ לשנה, לטענתו בשנת 2010 הוחלט לקצץ בשכרו לסך 11,000 ₪, בנוסף הוא קיבל 5,000 ₪ נוספים לשנה מאדם פרטי בקהילה. בעבר התקיימה התדיינות בין הצדדים בבית אחר במספר סוגיות. כעת התובע תבע תביעות שונות בגין זכויות סוציאליות שלא קיבל ושכר שמגיע לו, סך הכל תבע כ-100,000 ₪.

הנתבעת טענה להגנתה שהתובע היה חזן בהתנדבות, והכסף שקיבל הוא כסף שהגיע כפיצוי על רכישת ציוד שלא יצאה אל הפועל. בנוסף לטענת הנתבעת התובע נעדר מבית הכנסת פעמים רבות. לטענת הנתבעת יש לדחות את כל טענותיו משום שלא התקיימו מעולם יחסי עובד מעביד ביניהם.

פסק הדין: הנתבעת תשלם לתובע 24,000 ₪, ועוד 623 ₪ השתתפות באגרת בית הדין.

נימוקים בקצרה:

א. מעמד חזן קבוע בהלכה

בתשובת הרשב"א (ה, רפג) כתב שאין להעביר חזן קבוע מתפקידו, וכן פסק בשו"ע (או"ח נג, כה) אלא אם כן מצאו בו פסול. אולם, הרשב"א כתב שבמקומו לא היה איסור לפטר חזן, משום שהמנהג היה שחזן משמש רק לתקופה קצובה. מדברי הרשב"א נראה שהאיסור הוא רק במקומות בהם הנוהג הוא לא להפסיק את פעילות החזן. כמו כן כתב המהריט"א (עו) שבמקום בו יש איסור לפטר חזן, אין אפשרות להפחית משכרו של החזן, כיון שהדבר נחשב כהעברתו מתפקידו. יש להוסיף שהזכות של חזן קבוע להמשיך בתפקידו נובעת מכך שפיטוריו יטילו עליו חשד שהוא פוטר כיוון שלא נהג כראוי, ממילא החובה להמשיך את השכירות אינה בגלל שזו היתה ההתחייבות אלא מטעם צדדי.

ב. האם התובע בגדר חזן קבוע?

לתובע לא נאמר שלא תהיה לו קביעות וחזקה. אולם, בית הדין קבע שכיון שבבית הכנסת זה היה נהוג מעמד של "חזן ראשי" (כפי שעולה ממסמכים שהובאו על ידי הנתבעים), הרי שלתובע היה מעמד של חזן קבוע. הנתבעת החליטה בינואר 2012 שאין חזן קבוע בבית הכנסת, ומאז התובע הקפיד פחות על הגעתו, אבל אין בכך כדי לגרוע מהיותו של התובע בגדר חזן קבוע.

הנתבעת טענה כי ישנן עילות להעביר את התובע מתפקידו: בגלל ניסיון של החזן להשתלט על העמותה ובגלל שהגיש בעבר תביעה כנגד העמותה. בית הדין דחה את שתי הטענות. גם אם התובע התנגד לוועד, אין זו סיבה להעבירו מתפקידו, ובוודאי שתביעה בדין תורה אינה עילה לפטר אדם.

ג. האם לתובע יש זכות לשכר?

בין התובע לנתבעים ישנה מחלוקת האם התשלום שקיבל התובע במשך השנים היה בגדר "טובה" או בגדר כשכר, בית הדין קבע על סמך מסמכים שונים שהכסף ניתן כ"שכר", ולא כ"טובה".

בנוסף, מסתימת דברי השולחן ערוך משמע שיש שהזכות להמשיך ולכהן כחזן כוללת גם את הזכות לקבל תשלום על כך. משום שהשו"ע פסק שלא ניתן לפטר חזן קבוע כאמור לעיל, ובאותו סימן (שו"ע (או"ח נג, כב-כד) הוא גם כותב שיש חשיבות לשלם שכר לחזנים. משמע שהזכות לכהן כחזן כוללת גם זכות לקבל שכר על כך. אחרונים אחרים סבורים שגם במקרה כמו הנדון כאן יש צורך לפצות חזן על הפגיעה בפרנסתו (אוהל משה או"ח א, יב, ובית שלמה יו"ד יד).

ד. האם התפטרות התובע מהווה ויתור על זכויותיו?

בעקבות המחלוקת בין הצדדים התובע התפטר מתפקידו, לטענת הנתבעת יש בכך ויתור על מעמדו כחזן קבוע, וויתור על זכויותיו. בית הדין לא קיבל זאת, כבר בית הדין הראשון שדן בעניין דחה את הטענה. בנוסף, הסיבה שהתובע ויתר על מעמדו כחזן היא רק בגלל שהכריחו אותו לכך, ממילא אין לכך תוקף. הדבר דומה לאדם הסכים לפשרה בגלל אונס, שהסכמתו בטלה (גר"א חו"מ יב, יב). במקרה זה אמנם לא מדובר על איום פיזי באלימות של הנתבעת, ובכל זאת, לא ניתן לראות בהתפטרות של התובע ויתור ברור על זכויותיו. לכך יש להוסיף כי אין זה הגון שלאחר שהכריחו להתפטר הוא לא יקבל שום זכות מזכויותיו המגיעות לו.

לאור כל האמור החליט בית הדין לפסוק במסגרת שיקולי פשרה שהנתבעת תשלם לתובע 24,000 ₪.

ארץ אגדה

הרב מרדכי הוכמן

ביצת בר יוכני

במסכת בכורות (דף נז, ב) הובאה ברייתא ובה עדויות שהעיד רבי ישמעאל בן סתריאל בפני רבי יהודה הנשיא, וז"ל הברייתא כפי שעולה מגרסת כתבי היד (ובתוספת ביאור):

"העיד רבי ישמעאל בן סתריאל מערקת לבנה לפני רבי: במקומנו מפישיטין את המתה ומלבישיטין את החיה... חזרין (מיני חזרת, חסה) שבמקומנו יש להם ששים ריבוא קלפים, יתוש שבמקומנו יש לו ששים רבוא קלפים בבית המסס (מקום במערכת העיכול) שלו. פעם אחת נפל ארז אחד שבמקומנו (והיה גדול מאוד) ועברו ששה עשר קרונות על חודו. פעם אחת נפלה ביצת בר יוכני (עוף גדול) וטיבעה ששים כרכים ושיברה שלש מאות ארזים..."

במאמר הקודם "[חזרת עם ששים רבוא קלפים](#)" התבאר שהעדויות הראשונה של רבי ישמעאל בענין הפשטת המתה והלבשת החיה נראית כמרמזות למסורת המקובלת בעם ישראל בענין 'גלגול נשמות', וכפי שהיא מרומזת בתורה במצוות הייבום. והעדויות בענין הפשטת המתה מרמזות שהנשמה שהיתה מלובשת בגוף שמת חוזרת ומתלבשת בגוף שנוולד לחיות. והתבאר ששתי העדויות הנוספות בענין 'החזרת' (חסה) שיש לה ששים רבוא קלפים ובענין היתוש שיש בבית המסס' שלו ששים רבוא קלפים, מרמזות שנשמות ישראל הן ביסודן 'ששים רבוא' והן חוזרות בגלגול, וכל אחת מהם רשומה כביכול ב'קלף' בפני עצמה וניתנת ב'גוף'. והתבאר שיש גם מציאות של 'עיבור' והיא כאשר נשמה באה באופן זמני ובתור 'אורחת', בתוך גוף שנקבעה בו כבר נשמה, ופעמים רבות הנשמה האורחת באה כדי לסייע לאדם בנסיונותיו.

ונראה שגם העדויות הנוספות שלו בענין ה'ארז' ובענין 'ביצת בר יוכני' מרמזות לענין ה'גלגול' וה'עיבור', וכלקמן.

ארז אחד שבמקומנו

ה"ארז" מוזכר בתהילים (צב):

"מזמור שיר ליום השבת: ... צדיק בתמר יפרח כארז בלבנון ישגה: שתולים בבית ד' בחצרות א'—להינו יפריחו: ..."
ה"ארז" וה"תמר" מסמלים את לומדי התורה שהם שתולים בבית ה'. התיאור 'ארז אחד שבמקומנו' נראה כמתייחס לדמות תורנית מיוחדת, ודומה למובא במכילתא דרבי ישמעאל (בשלח, שירה, ט, לפי הגהות הגר"א ובתוספת ביאור):
"ששים המה מלכות ושמנים פילגשים [ועלמות אין מספר] (שיר השירים ו, ח). 'ששים המה מלכות' אלו 'ששים רבוא' מן עשרים שנה ולמעלה (שנמנו במנין ישראל במדבר), 'ושמנים פילגשים' אלו שמונים רבוא מן עשרים שנה ולמטה (שהיו צעירים ולא נכללו במפורש במנין), 'ועלמות אין מספר' אלו הגרים שאין להם מנין. אף על פי כן (כאמור שם בסמוך בשי' השירים) 'אחת היא יונתי תמתי [אחת היא לאמה ברה היא ליולדתה ראוה בנות ויאשרוה מלכות ופילגשים ויהללוה] – זה משה שנשקל כנגד הכל (שהוא שקול כנגד ששים רבוא שנימנו מישראל וכנגד צעירי ישראל שלא נמנו וכנגד הגרים). וכבר היה רבי יושב ודורש שילדה אשה במצרים 'ששים רבוא' (וזהו רמז ליוכבד אמו של משה רבנו). נענה תלמיד אחד מלפניו ואמר לו: רבי מי גדול? העולם (הזכויות של כלל אנשי הדור) או הצדיק (הזכויות של הצדיק)? אמר לו: הצדיק. (שאל התלמיד) למה? (והשיב רבי, שכך מצאנו בדור יוצאי מצרים) כשילדה יוכבד את משה היה שקול כנגד כל העולם כולו, וכי היכן מצינו שהיה משה שקול כנגד הכל? שנאמר 'באשר צוה ד' את משה ובני ישראל' (במדבר כו, ד)..."
ונראה ש'ארז אחד' שרבי ישמעאל מספר עליו מרמז לנשמת משה רבנו מוסר התורה. וכבר פירש כך המהרש"א וכתב:
"דפולחן וחידוד של התורה לא ניתנה רק למשה, אבל הוא בעין טוב נתן לישראל ולתלמידיו גם פלפול התורה, וע"כ לא יבא שום תלמיד לעומק ושורש ענין בלי רב המלמדו כמו משה ליהושע ויהושע כו'. ועל זה אמר כשמת משה שהוא הארז האחד שנפל אז אח"כ עברו עליו מדור לדור עד ששה עשר קרונות, שהוא משל לששה עשר דורות דמקבלין זה מזה על חידושו ופלפולו שניתן כבר למשה".

בהסבר המהרש"א - שפלפולו של משה נמשך עד **ששה עשר דורות** – יש קושי, שהרי ששה עשר דורות ממש חלפו כבר בימי בית ראשון, ואילו פלפול של התורה נמשך גם בדורות שלאחר מכן, ונראה לפרש את דברי רבי ישמעאל בן סתריאל לפי המובא בזוהר בענין הגלגול והעיבור (רעיא מהימנא, פנחס, דף רטו, א. מתורגם ובתוספת ביאור):

"ובגלל זה (ענין ה'גלגול' וה'עיבור') אמר משה 'ויתעבר ד' בי למענכם' (דברים ג, כו), כאן רמזו סוד העבור, הרועה הנאמן (משה רבנו) הציל 'ששים רבוא' כמה פעמים, שהוא בא בגלגול. ובגלל זה את הזכויות של כולם תלה הקב"ה בו. ובגלל זה אמרו חכמים 'אשה אחת ילדה במצרים ששים רבוא בכרס אחד' משום שזכויות כולם תלויות בו".

והדברים מתפרטים יותר בתיקוני זוהר (תקונא שתיק ותשע. דף צט, א, מתורגם ובתוספת ביאור):

"והתפשטות משה היא בכל דור ודור ובכל צדיק וחסם שמתעסק בתורה עד 'ששים רבוא' להשלים את כולם מהפגם שלהם".

ונראה ש'ששה עשר' קרונות שעברו על ה'ארז' מרמזים ל'רבעי' ולמשמעות הסמלית שלו, וכדלקמן.

עיגול וריבוע

מצאנו במסכת עירובין ובמסכת סוכה אמרות תמוהות שקשורות ליחס שבין העיגול והריבוע. במשנה במסכת עירובין (דף עו, א) מובא שחלון שנמצא בין שתי חצרות וגודלו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים, מאפשר (באופן מסוים) להחשיב את שתי החצרות כחצר אחת. ובתלמוד אמר ר' יוחנן שגם חלון עגול שמקיף ריבוע שכזה מאפשר להחשיב את שתי החצרות כאחת, ואמר ר' יוחנן שהיקף חלון שכזה הוא עשרים וארבעה טפחים.

החלון שנזכר במשנה שם שגודלו 'ארבעה על ארבעה' יש בהיקף שלו ששה עשר טפחים. ובתלמוד הקשו שאורך העיגול שמקיף חלון שכזה הוא כשבעה עשר טפחים, ומדוע אמר רבי יוחנן שיש בהיקף עשרים וארבעה טפחים. ותירצו שם תירוץ בשם דייני קיסרי שקשה להבין אותו. וכתב שם הריטב"א: "והנכון בעיני כי דברי דייני דקסרי ודברי ר' יוחנן אמת! אלא שאמרו במליצה וחידה...".¹ וניתן ליטול את היסוד שכתב הריטב"א - שדייני קיסרי ור' יוחנן דברו בדרך מליצה וחידה - ולבאר את המשל והחידה בכיוון של השקפת עולם שקשורה למספרים אלו.

הקו העיגולי מסמל את עולם הטבע הגשמי שאומות העולם קשורים אליו; ואילו הקו הישרי מסמל את העיסוק בתורה ובתפילה שהם מיוחדים לעם ישראל (כמובא בהערת השוליים²). ה'ריבוע' מדגיש ביותר את המשמעות של 'קו ישר', והוא מסמל את התורה ואת המשפט ואת יחסם לעם ישראל, וכן מצאנו שחושן המשפט מייצג את כלל ישראל – 'וְנִשָּׂא אֶהְרֹן אֶת שְׂמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לְבָבוֹ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ' (שמות כח, ט), וחושן המשפט היה "רְבֹעַ" (שמות לט, ט), וכן מהעיון בסוגיה בבבא בתרא (דף יד, א) מתבאר שלוחות הברית היו מרובעות. ומאידך, העיגול מסמל את העמל בענייני העולם הזה, שנראה שמלכתחילה הם נועדו לאומות העולם.

ששה עשר לעומת עשרים וארבע

ידוע מאמר החכם – שה'הכרחי' לא ישובח ולא יגונה. מרבית בני האדם מוכרחים לעמול למחייתם, ואין לשבחם או לגנותם על כך. אך הגדרת צרכי המחיה אינה ברורה דיה. יש מי שזכו ונראה לכולם שהם עמלים רק לצרכיהם ההכרחיים ומרבית מעשיהם הם באופן גלוי באמצעות עמל התורה והתפילה. ונמצא שהם מקשרים בין היצור הסמלית של 'העולם הזה' לבין היצור הסמלית של 'העולם הבא' דרך 'חלון מרובע'; והיינו באמצעות התורה והתפילה, באמצעות החלון שנועד מלכתחילה לעם ישראל. וזהו חלון שהיקפו 'ששה עשר'.

מאידך יש אנשים שרודפים אחר העושר ומשקיעים בכך כמעט את כל זמנם. רדיפה זו יש בה גם פן חיובי, משום שבזכותה מתפתח העולם ומשתכלל, ונוצרים מקומות תעסוקה גם לאחרים שאינם רודפים אחר העושר. לכאורה דרך חיים זו נועדה מלכתחילה לאומות העולם ש'היקו העגול' מסמל אותם, ויש לחקור האם אדם מישראל יכול לקשר בין היצור הסמלית של 'העולם הזה' לבין היצור הסמלית של 'העולם הבא' דרך 'חלון עגול'; והיינו באמצעות היצור העושר. בבבא בתרא (דף כה, ב) מבואר ש'שולחן לחם הפנים' מסמל את העושר. סמל זה קשור למספר 'עשרים וארבע', שכן בתורה (ויקרא כד, ה) נאמר שיש לשים על השולחן שתיים עשרה חלות שכל אחת מהן עשויה משני עשרונים סולת; ונמצא שבסך הכל יש על השולחן 'עשרים וארבעה עשרונות'. ונמצא שכאשר רבי יוחנן אמר שהעיגול שמקיף רבוע שיש בו 'ששה עשר', הוא עיגול שיש בו 'עשרים וארבעה' הוא מרמז שצריך שיהיה קשר בין 'החלון העגול' (השגת העושר) שסמלו הוא 'עשרים וארבע' לבין החלון הרוחני שסמלו הוא 'ששה עשר'.

'ששה עשר קרונות' לעומת 'עשרים וארבע קרונות'

ה'יקרון' הוא סוג של עגלה שנוסעת על 'גלגלים' 'עגולים', וה'יקרון' מסמל חיבור לענייני העולם הזה שסמלו הוא העיגול. והתיאור 'ששה עשר קרונות' מרמז שקרונות אלו שבנויים על גלגלים (עגולים) הם קשורים במהותם למספר 'ששה עשר' שהוא מסמל את הריבוע והתורה. ודבר זה הוא מפני שהתפשטות נשמת משה שהוא היצור האחד' היא בכל דור ודור, ובכל מי שעמל בתורה מתנוצצת נשמת משה³. ולכן למרות שאנשים אלו עסקו בענייני העולם הזה, כיוון שהם עמלו בעולם הזה גם בתורה, הם זכו לעבור ולהגיע מן העולם הזה אל העולם הבא, משום שהם עברו על היצור האחד' שהוא משה רבנו שמסר את זכות עמל התורה לכל דורות בני ישראל שיעמלו בה.

מאידך מצאנו בירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ב) שמסופר: "ר' לעזר בשם ר' חנינה מעשה בעשרים וארבע קריות [קרונות] של בית רבי שנכנסו לעבר שנה בלוד, ונכנסו בהן עין רע, ומתו כולם בפרק אחד".

במעשה זה מסופר על 'עשרים וארבע' 'קרונות', והוא מרמז שאנשים אלו רדפו אחרי ענייני העולם הזה והעושר, ולכן הם 'מתו כולם בפרק אחד' והיינו משום שלא שילבו בחייהם במידה הרצויה את עמל התורה, שהמספר 'ששה עשר' מסמל אותו. כפי שהתבאר לעיל המספר 'עשרים וארבע' מסמל את העיגול ואת המרדף אחר העושר וחי העולם הזה, והמעשה מרמז באמצעות 'עשרים וארבעה קרונות' שבעיר לוד לא עמלו מספיק בתורה, וכפי שנאמר שם בהמשך הירושלמי שאנשי לוד הם 'גסי הרוח ומעוטי תורה'. ולכן או שמתו ממש, או שנחשבו כ'מתים'.

ביצת בר יוכני

ונראה שהמעשה הסמוך המובא בסוגיית הבבלי בענין היצירה של העוף הנקרא 'בר יוכני' מרמז למי שבאו ביגלגול, אך כלפי חוץ נראה שלא הצליחו כראוי ב'תיקון' שלהם. בזוהר (שם) מובא שיששים הכרכים' שהטביעה הביצה מרמזים ליששים המסכתות' שיש בתורה שבעל פה. ונראה שגם סוגיית התלמוד שם מרמזת לכך, ו'ביצה' מרמזת לאלו שאין להם קשר למשנה שהיא 'תורה שבעל פה', ומי שזכה לעסוק בתורה שבעל פה זוכה ליכנפיים רוחניות' שבאמצעותן הוא מגיע לעולם הבא. ואילו מי שלא זכה לעסוק בתורה שבעל פה נותר בגדר 'ביצה'⁴. והמעשה ב'ביצת בר יוכני' מרמז שאם לא זכה אדם לעסוק בתורה שבעל פה, הוא הפסיד כביכול את הקשר שהיה יכול לכרוך עם היששים מסכתות', והוא הפסיד כביכול את הקשר שהיה יכול להיות לו עם משה רבנו שהוא היצור'. ודבר זה מרמז רבי ישמעאל באומרו: "פעם אחת נפלה ביצת בר יוכני (עוף גדול) וטיבעה ששים כרכים ושיברה שלש מאות ארזים". והמספר 'שלוש מאות' מרמז לדבר גבוה ונבדל⁵, והמעשה מרמז שמי שלא עסק בתורה שבעל פה הפסיד ושב כביכול את הקשר המיוחד שהיה יכול להיות לו עם משה רבנו (ה'יצור'), שמסר את עמל תורה שבעל פה לעם ישראל, ובאמצעותו היה יכול להגיע לעולם הבא שנבדל מן הארץ.

המשך סוגיית התלמוד בענין 'ביצת בר יוכני'

ובתלמוד הקשו על כך, וז"ל המשך הסוגיה כשהיא מתורגמת ומבוארת:

"וכי עוף זה רגיל להטיל את ביצתו לארץ? והרי כתוב 'כַּנְף רְנַנִּים נִעְלָסָה' (איוב לט, יג) וכתוב זה מתייחס לעוף 'בר יוכני', ודרשו במסכת מנחות (סו, ב) את המילה 'נעלסה' בתור נוטריקון: נושא העוף את ביצתו עולה לקינו המיוחד לו ומוריד שם את ביצתו. רש"י? אמר רב אשי: אותה ביצה שהטיל העוף והטביעה את הכרכים היתה מקולקלת ולא היתה ראויה לאפרוח ולכן הושלכה [רש"י].

ונראה שבדברים אלו, הוסיף רב אשי שגם מי שלא הצליח לקשור את מעשיו הטובים אל 'ששים המסכתות' של 'התורה שבעל פה', מעשיו מזכים אותו להיות בן העולם הבא, וזאת בתנאי שנותר מחובר ל'עוף' וקושר את עצמו עם תלמידי חכמים שעוסקים בה. וכעין המובא בדברי ריש לקיש (בבלי כתובות קיא, ב): "כל המשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה". ואז ה'עוף' נושא את ה'ביצה' הקשורה עימו ומביא אותה למעלה לחיי העולם הבא. אולם אם ה'ביצה' לא הצליחה ליצור קשר שכזה עם ה'עוף', אזי היא 'ביצה מקולקלת' והיא מושלכת לארץ.

דברי הזוהר בענין 'ביצת בר יוכני'

לאחר שהזוהר (שם) מבאר שמשה רבנו חוזר בגלגולי וביעיבור' ומתקן את אנשי כל דור ודור, מתייחס הזוהר למעשה של 'ביצת בר יוכני'. וז"ל (מתורגם ובתוספת ביאור):

"כי כך היא הדרך שבעלי הסוד אומרים מרגלית לתלמידיהם, ואם התלמידים אינם מבינים את הרמוז, מחזירים להם אותה הדבר בדרך שחוק. כעין מי שאמר שביצה אחת הפילה ששים כרכים... וחס ושלום שבעלי התורה יאמרו דברי שחוק ודברים בטלים בתורה. אלא הרי הסבירו כבר ש'אפרוחים' מרמזו ל'בעלי משנה' או 'ביצים' מרמזו ל'בעלי מקרא'. וכמו שנפל אותו 'ניפול' שהוא נקרא גם 'בר נפלי' (משיח שנקרא 'בר נפלי'. סנהדרין צו, ב) נפלה ה'ביצה' שהיא 'אתרוג' ששיעורו 'כביצה' (היא השכינה הקדושה שנקראת ביצה. מתוק מדבש), ובגללה נאמר 'פִּיּוּם הַהוּא אֲקִים אֶת סֵכֶת דָּוִד הַנְּפֹלֶת' (עמוס ט, יא) ונפלו עמה 'ששים המה מלכות' שהן כרוכות בה... שהן כנגד ששים מסכתות שיש בתורה שבעל פה..."

ואפשר שהזוהר מרמז שם, שגם מי שלא זכה לקשר את עצמו עם תלמידי חכמים שעוסקים בתורה, 'השכינה הקדושה' מסתתרת בקרבו. ומי ששורש נשמתו הוא מנשמת המשיח יכול להתבונן ולהעמיק ולגלות כיצד 'השכינה הקדושה' מסתתרת גם במי שנחשב ל'ביצה נפולה', ולהעלותו ולהביאו לחיי העולם הבא. ואולי כעין המובא בשמונה קבצים לראי"ה (ח, קנז): "משה רבינו כולל הוא כל נשמות ישראל מצד התורה, ומשיח הוא כולל אותם מצד עצמן, מצד מחשבתן של ישראל הקודמת לכל. ומצד הפנימיות הלא נשמתן של ישראל הוא שורש התורה ופנימיותה, והתורה בשביל ישראל נבראה, ע"כ 'וגבה מאד' נאמר במשיח, גם ממה, ומ"מ מצד התגלות התורה הוא רק קרוב למעלת משה. מצד גדולת ערכה של נשמת משיח הכוללת את עצמיות שרשן של ישראל, אין שום חוצפא יכולה לפגוע בקדושתו..."

¹ בהמשך דבריו במסכת עירובין ביאר הריטב"א את כוונת דייני קיסרי בדרך **חידה חשבונית**, אלא שגם אם ניתן לדחוק את הסברו החשבוני בסוגיה בעירובין, אי אפשר לדחוק בסוגיה המקבילה במסכת סוכה (דפ"ס ז-ח) שם מבואר שהכוונה לעיגול אחד שמקיף ריבוע שכלוא בתוכו, ושלא כדברי הריטב"א בעירובין.

² "...ובליקוטיו שבסוף ספד"צ, ל"ח ב', ביאר הגר"א ז"ל שההבדל בין שתי בחינות אלו הוא כי ספירות **דעיגולים** רומזות אל הנהגות ית' הכללית וספירות **דיושר** אל הנהגות הפרטיות: הראשונה הנהגה הכללית, היא הנהגת הטבע, ובה אין הפרש בין עבודה לעבודה, והשפע נשפע לכולם בשוה לקיום הנבראים... הוא יתייש נותן חיים לכולם בשוה לקיימם כפי ערכם ומהותם, לא לפי עבודתם... ובחינת היושר היא הבחינה התכליתית בשביל הבחירה והעבודה... אשר מטעם זה **העיגולים נמשכים אחר היושר**, כי גם הטבע תלוי ועומד על פי הנהגת היושר... כי **לאומות העולם אשר לא ניתן להם תורה ומצוות, קיומם בסוד העיגולים**, בחינת הטבע... והיא בחינה מאד חיצונית". (מבוא לחכמת הקבלה מאת הרה"ג המקובל שמואל טולידנו. חלק א, שער ג, פרק ד).

³ "משה רבינו כולל הוא כל נשמות ישראל מצד התורה" (שמונה קבצים ח, קנז).

⁴ "כי הביצה יש בה מן חסרון כאשר עדיין לא יצא ממנה בעלי חיים מתיחס אל זה שהביצה נופלת. והבן הדברים האלו" (מהר"ל בחידושי אגדות שם).

⁵ "ענין מספר שלש מאות, שהוא מתיחס אל כל דבר שהוא מתרומם ונבדל מן הארץ". (מהר"ל שם).

לע"נ אמו"ר רחל בת ר' בנימין בונים ע"ה

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:		
נתנאל אילן בן שיינא ציפורה	ניר רפאל בן רחל ברכה	אסתר מיכל בת גיטל
רבקה רינה בת גרונה נתנה	רחל בת רבקה	אברהם יצחק בן חנה
ויקי ויקטוריה בת דייזי	מאירה בת אסתר	יהודית שרה בת רחל
אסתר בת רחל	רייזל עניה בת דבורה	יפה בת רחל יענטע
בתוך שאר חולי עם ישראל		

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ה)

Moscow, Russia

מוסקבה, רוסיה

אייר תשנ"ט

מחנה-קיץ מעורב (לבנים ולבנות)

שאלה

הובאה לפנינו כאן במוסקבה הצעה לערוך מחנה קיץ לבני נוער בגילאים 10-16. ברור שהתכנים שאברכי הכולל יעבירו במחנה זה, יהיו על דרך התורה המסורת ואהבת הארץ. שאלתנו, האם נוכל לערוך מחנה זה למרות היותו מעורב בנים ובנות. ואם הדבר אפשרי, מה ההגבלות ההלכתיות.

תשובה

- במקומות שבהם ההפרדה בין המינים תרחיק בני נוער, וממילא הקשר שלהם לדת ישראל יתרוּפף¹, מותר לערוך מחנה-קיץ מעורב לבנים ובנות, שמטרתו קירוב רחוקים לתורה ולמסורת ישראל. וכבר נאמר על זה: "עת לעשות לד' הפרו תורתך".
- יש מקום להתיר שירה בצוותא של שירים בעלי תוכן ערכי².
- שחיה מעורבת וריקודים מעורבים אסורים.
- מובן מאליו שהמגורים יהיו נפרדים.

האווירה של התרוממות הרוח וההתעלות בתורה ובדברים שבקדושה היא שתגרום בסופו של דבר גם את התיקונים בתחום הצניעות, ועל כן עיקר המאמץ צריך להיות מושקע בהגברת האור.

¹ שו"ת "שרידי אש" (ח"ב, סי' ח), וכן פסק הרב שלמה אבינר בסוף ספר "קדושים תהיו" (עמ' 246). ועיין עוד ב"יחוזה דעת" (ח"ד, סי' מו) שפסק, שיש לקיים בית-ספר מעורב במקומות הללו, שאי-קיומו יגרום שהתלמידים ילמדו בבית-ספר נכרי, עיי"ש. ועיין עוד במאמר מרן הגר"ש ישראל בעניין "פקוח נפש רוחני" ("תחומין" ב).
² "שרידי אש" (שם), ואף ששם נקט "שירי קודש", טעם היתרו הוא מפני שהם מעוררים רגשות דתיים, ונוטעים בלב חיבה לקדשי ישראל, והוא הדין בענייננו.

שם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

<p>לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
	<p>לע"נ גב' לוריין הופמן ז"ל</p>	<p>לע"נ נורמן רוסק נלבי"ע בכ"ב באב</p>	
	<p>לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד</p>		